

## Sfi-lärarens utmaningar i praktiken

- om relevans, roller och resurser

Symposium 2012

karin.sandwall@svenska.gu.se



"[Nyanlända analfabeter] lär sig svenska bäst genom att praktisera det, dvs genom arbetsintroduktion så ges de chansen att lära sig svenska." Ekot, P1, 2 oktober 2012.

## En timma...

- Övergripande mål: ge inspiration och begrepp för samtal/reflektion om individ- och samhällsrelevant sfi
- Relevans och resurser
  - Studie: sfi-studerandes interaktion på praktikplatser
    - teoretiskt perspektiv - begrepp
    - resultat
  - Pedagogiska verktyg
    - relevant utbildning
    - resurser individ och omgivning
- Roller
  - Lärares och studerandes roll
  - Sfi-utbildningens roll
- Med praktiken som utgångspunkt – om sfi-utbildningens möjligheter att stödja interaktion och lärande på språkpraktikplatser
  - I: K. Hyltenstam & I. Lindberg (red.) (2013) Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.



## Studien - sfi i Göteborg - arbetslinjen

- Studien: november 2007 till juni 2009 i Göteborg
- "sfi-undervisningen inte tillräckligt effektiv"
- "... så snabbt som möjligt få ett arbete och därmed egen försörjning" (Göteborg Stad 2007)
- "arbetsinriktad introduktion" (Göteborgs stadskansli 2006)
  - coacher
  - 3000 integrationsplatser (praktikplatser)
    - "ordinarie sfi", bransch-/yrkesspår

## Integrationsplatser

- Syften
  - "aktivt påskynda språkutvecklingen"
  - "känna delaktighet i ett arbetslag"
  - "inblick i svenskt samhälls- och arbetsliv"
  - "branschintresse, yrkesskicklighet"
- "Integrera lärandet" på skolan och på integrationsplatsen



## Studien (1)



- Sfi-studerandes möjligheter till interaktion och (andraspråks-)lärande på praktikplatser
- I vilken omfattning och på vilket sätt deltar praktikanterna i interaktion på sina praktikplatser?
- Hur kan sfi-utbildningen stödja de studerandes deltagande i interaktion och andraspråkslärande på praktikplatser?

## Studien (2)

- Fyra fallstudier: studerande B/C
  - Merilinka, förskola, gymnasium
  - Noor, stor mataffär, fd analfabet
  - Roya, mindre klädaffär, universitet
  - Toma, vaktmästare kyrka, grundskola
- På praktikplats och i skola
  - **ordinarie** sfi, 1/3 dagar/vecka
  - Praktikplats 1-3 dagar, 7-20 veckor
- Metoder
  - Observation + anteckningar
  - Video-/audioinspelningar, 1-3 inspelningstillfällen
  - Samtal-intervjuer (talk)
  - Insamlat material; texter, undervisning, foto

## Teori och begrepp: ekologiskt lingvistiskt perspektiv (1)

- Ett synsätt; ett sätt att se på individer, språk, lärande och undervisning (van Lier 2004)
- En metafor: hur individer samspelar med varandra och sin omgivning
  - genom språk
  - andra resurser
- Samspel/agerande i **situerad (muntlig) interaktion**
  - vad den specifika omgivningen/situationen kräver, tillåter eller gör möjligt
  - tidigare kunskaper och erfarenheter



## Ekologiskt lingvistiskt perspektiv (2)

- När engagerad i situerad muntlig interaktion: resurser/ledtrådar/stöd
  - stödjer tolkning, (språklig) handling, lärande
    - Yttrande/språk
    - Kropp, gest, blick
    - Hur/vad andra personer gör
    - Fysiska miljöer
    - Artefakter (saker, text, bild) som används
  - tillsammans stöd för att "läsa av" en situation
  - *affordances* (van Lier 2004) - *potentiellt medierande resurser*



## Ekologiskt lingvistiskt perspektiv (3)

- Individer (L1 & L2...)
  - aktiv, samspelande individ med resurser – kompetent kommunikator
- Språk
  - Nycklar för att agera i och med omgivningen (van Lier 2007)



## Studien – interaktion

1. Hur många procent av totala tiden var praktikanterna "i interaktion" (ensamt arbete - inte enbart tal)?  
4-16% (41%, men 85% med småbarn, upprepningar)
2. Ökade eller minskade interaktionen över tid (ej förskola)?  
Minskade (8 - 2%, 13 - 5%, 53 - 15%)
3. Hur stor andel (%) av interaktionen bestod av tal?  
48-73%
4. Hur stor andel (%) av den talade interaktionen var **transaktionell** (om arbetets utförande, ej **relationell**)?  
76-95%
5. Hur många minuter *pratade praktikanterna* i transaktionella samtal med handledare/arbetskamrater per praktikdag?  
30 sek - 2 min

## Situerad transaktionell interaktion (mataffären)

Noor: Jag kan, he he  
 Emma: Nå en gång till  
 Kolla den här... ska in... här...  
 Så om du drar den utåt.  
 Noor: lite  
 Emma: lite till... lite till  
 Noor: Jaha  
 Emma: lite till  
 Emma: Så! Oj. Nu - så hakar den fast där  
 Noor: Nej...  
 Emma: och hårt och tryck neråt.  
 hårt... tryck neråt  
 Och sen... så!  
 Noor: Aha, jag tänker där...  
 Emma: Ska vi se vad jag har tagit upp

## Situerad interaktion

- **Medierande resurser** stödjer interaktionen
  - vad som sägs mindre viktigt
  - inte behov fråga om ord ("hakar fast")
- Stödjer inte möjligheter lära
  - begränsad vokabulär
  - fokus på arbetsuppgiften
    - ej möjlighet fråga om ord
- Läromedel?
  - "Passa först in haspen på dörren i gangen som sitter uppe till vänster på kylen och tryck sedan hårt på handtaget"

Noor: Hon sagt med munnen och gjort med handen så jag visste vad hon säger."

Roya: Vissa ord som, vissa situationer som jag förstår inte jag gissade /.../ Det kanske är gud som talade om för mig /.../ när upplevelse på nåt sätt /.../ För mesta jag bara gissade utan att tänka.

## Arbetsuppgifter - interaktion

- Vilka uppgifter – möjligheter interaktion
  - Plocka upp varor – skura golv
- Enstaka och samma arbetsuppgifter
  - Lärde arbetsplats specifikt utförande snabbt
  - Ingen helhetsbild av arbetsplats/språkfärdighet
    - Minskad motivation studier; "räcker"
- Över tid minskat behov transaktionell interaktion

## Relationell interaktion

- Mycket lite småprat
  - Ytterst sällan gemensam lunch, inga kafferaster
  - Obekväma, osäkra?
- Handledares kommentarer saker på arbetsplatsen
  - Under arbetstid
  - Riskabelt kommentera/besvara
- Byggde på gemensamma erfarenheter, kunskaper om varandra
  - Noor (livsmedelsaffär) – Roya (klädbutik)

## Transaktionell-relationell situerad interaktion (1)



- Cecilia: Roya, här! *[går mot Roya, vickar med märkapparaten, räcker fram den]*
- Roya: ja *[tar apparaten]* tack.
- Cecilia: *[hand på skjortorna, ler]* Ser ut som en pyjamas.
- Roya: Jaaa *[ser varandra i ögonen]* lite *[skratt]*
- Cecilia: *[ler, nickar, går därifrån]*

## Transaktionell-relationell situerad interaktion (2)

- Cecilia: Ojoj, en i varje storlek bara. *{lägg bara fram en skjorta i varje storlek på bordet}*
- Roya: mm
- Cecilia: *(tyst)* xxx
- Roya: eh?
- Cecilia: *(tyst, långsamt)* pyjamas
- Roya: ooj *[småskratt]*
- Cecilia: *[ler, går därifrån]*

## Transaktionell-relationell situerad interaktion (3)

- Cecilia: Vart tog dom andra skjortorna vägen?
- Roya: *[tittar tyst på Cecilia]*
- Cecilia: dom pyjamasarna
- Roya: ja, ligger där *[pekar ut i butiken, båda går iväg till bord]*
- Roya: *[pekar]* där och där
- Cecilia: ja men det var väl jättebra *[tummen i luften, går iväg]*

## Studerandena/praktikanterna

- Nu som jag praktisera, jag vet att under tiden när man jobbar det finns inte så mycket samtal... När man går på praktik det går inte att man kan lära sig mycket språk, men istället man lära sig mycket jobb där. Hur man hanterar jobbet, inte så mycket med språket. (Noor)
- Fokuserade arbetsuppgifter
- Slutade praktiken
  - Utnyttjade (3), besvika på sig själva
  - Ingen användning av det man lärt i skolan

## Handledarna/arbetskamraterna

- Fokus på "att de har att göra" (samma saker)
- Ingen reflektion, ingen plan praktikvistelsen/lärandet
- Stressig arbetssituation
  - Vulle ändå väl
  - Nyfikna
    - Hade haft 10-15 minuter/dag!
  - Besvikna på sig själva

## Lärarna och coacherna

- Utvecklingsprocess
  - Nya krav: praktikanskaffning + "integrering"
    - ständig diskussion/prövande
    - för lite resurser
  - Undervisningen kommer "i tredje hand"
- Hur "integrera"?
  - Vi har 30 olika praktikplatser i klassrummet!
  - Uppgift: 10 nya ord, dagbok, "berätta lite"
  - Ingen tid besöka praktikplatserna
  - Okunskap förhållanden/kommunikation/möjligheter lära

## Undervisningen

Undervisningen baserad på

- färdigproducerat, tillrättat, material
- enskilda lärares/coachers arbetslivskunskap och antaganden
- "antagligen användbart generellt allmänt innehåll"
  - nyheter, väder, TV-serier...
  - grammatik: verbformer, omvänd ordföljd...
  - texter, fraser, ord
- "antagligen användbart generellt arbetslivsinnehåll"
  - fakta: samhälle, arbetsmarknad, koder, CV, söka jobb...
  - ord: erfarenhet, referens, lön, deltid, kvalifikationer
- Frustrerade

## Integreringen – två världar

### • Undervisningens innehåll

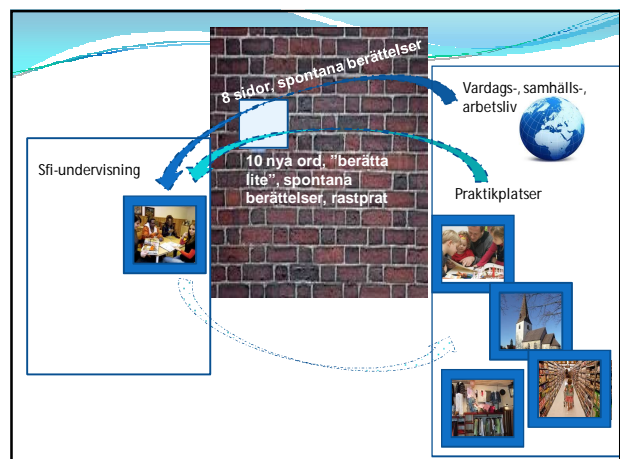
- Vokabulär, grammatiska strukturer för att prata *om* ett generellt samhälls- och arbetsliv – inte *i...*
- Inte
  - Nycklar för att agera i och med omgivningen (van Lier 2007)
  - "språkliga *redskap* för kommunikation och *aktivt deltagande* i vardags-, samhälls- och arbetsliv" (SKOLFS 2009:12, mina kursiveringar)

Roya: I skolan man får nån artikel som är jättesvåra ord som man ska jobba med /.../ men det är såna ord som förekommer aldrig [på praktikplatsen]

## Integreringen: två världar

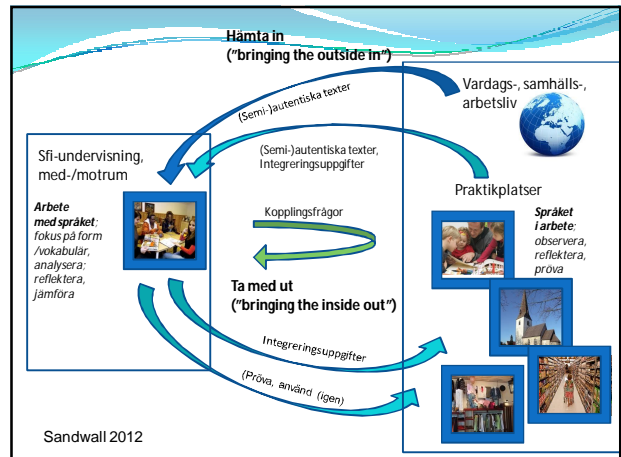
### • Olika språk

Coach/lärare: En del säger att det finns två sorters svenska – som lärarna pratar, långsamt och så finns det **vanlig** svenska med konstiga ord och snabbt. På praktiken ska ni träna den **vanliga** svenskan. På praktiken finns det **riktiga** språket, det **vanliga** språket.



## En relevant undervisning

- "What happens in the classroom should end up making a difference outside of the classroom" (Baynham 2006:28)
- Strukturerad, systematisk, koppling nödvändig
- "bringing the outside in" – "hämta in" (Baynham 2006)
- Pedagogiska verktyg för inhämtande/arbete med autentiska texter
  - Kopplingsfrågor
  - Integreringsuppgifter



## Hämta in: autentiska texter

- Varför?
- Tillrättlagda texter, ex läromedelsdialog
  - baseras på antaganden om "autentisk" talspråksanvändning
  - Stor skillnad; vilseledande (Burns & Joyce 1997, Svendsen Pedersen 2003, Leung 2005, Newton 2007, Roberts & Cooke 2009)
- Autentiska texter nödvändigt för förbereda "aktivt deltagande" (SKOLFS 2012:13)
- Kontinuum: autentisk – semiautentisk – icke autentisk (Belcher 2006)
  - bedöms adekvat av en individ med kunskap om och erfarenhet av ett situerat språkbruk, t.ex. handledare, studerande

## Olikheter som problem eller resurs?

- Problem: olika språk/världar försvårar integrering
- Resurs: olikheter som positiva, avgörande för utveckling och förändring (t.ex. Tuomi-Gröhn & Engeström 2003, Akkerman & Bakker 2011)
- *boundary-crossing* (Engeström, Engeström & Kärkkäinen 1995, Wenger 1998)
  - *boundary objects*
    - artefakter systematiskt används i båda kontexterna
    - möjliggör synliggörande av och därmed jämförelse/reflektion - lärande

## Integreringsuppgifter

- Varför?
  - öka möjligheterna till
    - aktivt deltagande i interaktion i båda kontexterna
    - Stödja integreringen av (in-)formellt lärande inom och mellan kontexterna
    - Synliggöra relevans och lärandepotentialen på praktikplatsen
- Vad?
  - av läraren formulerat informations- och samtalsunderlag för praktikplats och undervisning
  - Stödjer handledaren och praktikanten att påbörja/genomföra samtal
  - Förbereds, tas med ut - genomförs, efterarbetas
  - Kriterier, exempel, förslag för-/efterarbete i boken...



## Integreringsuppgifter

- Interaktion
- Relationer
- Arbetsuppgifter
- Lärande i olika kontexter



## Integreringsuppgifter

- **Interaktion**
  - ge upphov till samtal kring arbetsplats-specifikt språk
  - "hämta in" (semi-)autentiskt språkbruk för analys/reflektion

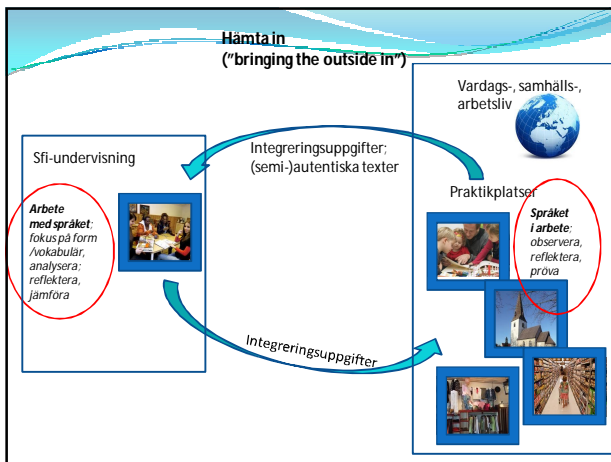
*Förarbete: Används ord/fraser här i skolan som du tror inte används på någon praktikplats? Vilka?*

## Ex. integreringsuppgift

### "Interaktion"

*Efterarbete: Jämför svaren - stämmer de? Diskussion av ändamålsenlig "vanlig" svenska - "klassrums-svenska". Varför används vissa ord/fraser bara på 1 ställe? Vilka ord används på flera av praktikplatserna?*

- Integreringsuppgift vecka 15.
- I skolan arbetar vi nu med ord och fraser som är användbara för samtal på *olika* arbetsplatser och i skolan. Vi behöver din hjälp för att samla in autentiska exempel från just din arbetsplats. Exempelen kommer vi att använda för arbete med grammatiska strukturer och vokabulär och vi kommer att jämföra fraser från olika arbetsplatser.
- Uppgift: Används ord/fraser på den här arbetsplatsen som du tror inte förekommer i ett sfi-klassrum?
- ... som inte förekommer i ett sfi-läromedel?
- Vilka i så fall? Ge 5-10 exempel.
- Det här diskuterade vi också under samtalet:



## Integreringsuppgift

*Förarbete: Vad är socialt småprat? Finns det tid för småprat här i klassrummet? När? Vad brukar man småprata om?*

*På praktikplatsen: Finns det tid för småprat här? När? Vad brukar man småprata om? Hur kan man svara? Är småprat viktigt (varför i så fall)?*

- **Relationer**
  - synliggöra arbetsplats-specifika koder och relationer för att stödja tillträde till/delaktighet i arbetsplatsgemenskaper

*Efterarbete: Jämförelser av olika ämnen och möjligheter för småprat. Fraser för att initiera/stödja/avsluta småprat.*

## Integreringsuppgifter

*Förarbete: Vilka andra arbetsuppgifter vore möjliga att göra i klassrummet?*

*På praktikplatsen: Vilka andra arbetsuppgifter vore möjliga att göra? Vad skulle behövas för att jag/praktikanten kan göra dem?*

- **Arbetsuppgifter**
  - synliggöra strukturer som styr tilldelning av arbetsuppgifter och arbetsplatserns verksamhet

*Efterarbete: Diskussion av utformningen av skolarbetet och individuella långsiktiga mål. Arbete med uttryck för tempus, önskan/mål, motiveringar och tidsadverbial.*

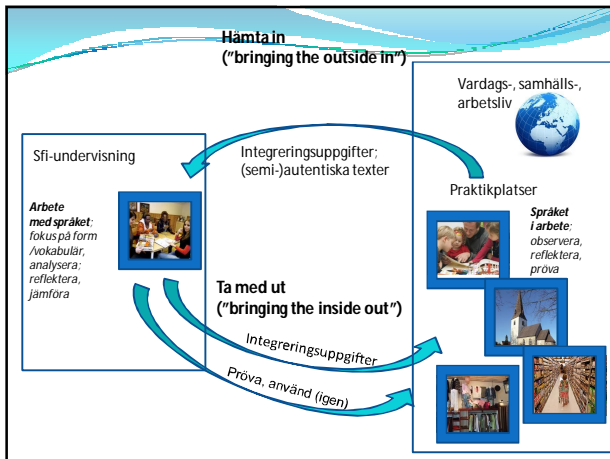
## Integreringsuppgifter

*Förarbete: Hur brukar du lära dig olika saker (cykla/äta med bestick/laga mat/hur man agerar smart i olika situationer)? Hur lärde och lär du dig svenska bäst? Lär du dig i skolan och/eller på praktikplatsen? När?*

*På praktikplatsen: Hur brukar du lära dig olika saker? Hur lärde och lär du dig engelska? Hur lärde du dig ditt arbete?*

*Efterarbete: Diskussion om olika sätt att lära. Vad behövs för att ev. förändra?*

- **Lärande i olika kontexter**
  - stödja förståelse av hur vuxnas lärandeprocess kan se ut och stöttas på olika sätt



## Relevans individ och samhälle

- Inte alltid 100% autentisk – men i högre grad autentisk (Belcher 2006) än läromedel
  - upplever som mer autentisk (Widdowson 1979, Breen 1985)
- Integreringsuppgifter aktualiserar språkbruk för
  - transaktionell/relationell interaktion på praktikplatser
  - reflektion och analys av autentisk interaktion
  - metaspråk för språklig medvetenhet och lärande
- Jämför
  - tala *i* och *om* arbetsplats, -uppgifter
  - tala *i* och *om* sig själv och arbetsgemenskap (jfr Lave & Wenger 1991, Iedema & Scheeres 2003)
  - Livslånga lärandet

## Roller: lärare och studerande

- Aktivt deltagande, erfarenheter, reflektion och jämförelser (jfr kursplanen)
- Vem är expert? Vem är novis?
  - Studeranden/praktikanten tillgång till båda världarna
  - "etnografer" (Roberts et al 2001, Leung 2005), "detektiver"
- Alla aktiva deltagare i integrationsutbildning där *olika* språkanvändning är centralt



## Sfi-utbildningens roll

- Med praktiken som utgångspunkt...
  - Resurs: (semi-)autentisk interaktion i samhälls- och arbetsliv + gemensam reflektion
- Sfi som *medrum* till "arbetslinjen" (efter Svendsen Pedersen 2007)
  - Stödja inträde arbetsmarknaden, tillträde gemenskaper
  - Relevant: behov (språklig) handling på praktik-/arbetsplats
- Sfi som *motrum* till "arbetslinjen"
  - "stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet", "främja sin personliga utveckling" (Skollagen 2010:82), "långsiktiga mål" (SKOLFVS 2012:13)
  - Kritiskt granska förhållanden/språk på arbetsplatser
  - Fokus på språklig form, inkl. argumentation, önskemål...
  - Språkanvändning även i vardags- och samhällsliv



## Utmaningar – men också resurser för hållbar utveckling

